

DİYANET DERGİSİ

(DİNİ, İLMİ, AHLÂKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLİK DERGİ)

CİLT: XI — SAYI: 1

OCAK - ŞUBAT 1972

❧ H A C ❧

M. Talât KARAÇİZMELİ
Din İşleri Yüksek Kurulu Raportörü

Muhterem Müslümanlar!

Bugünkü dersimizin mevzuu hac ve edasıdır. Hac dinimizin beş temel şartından olup, hem bedeni, hem de malî bir ibâdetdir.

Haccın farz oluşu Kur'ân-ı Kerim'de Âl-i İmrân sûresinin 97 nci âyetiyle sabittir. Mezkûr âyette Cenâb-ı Hak (c.c.) meâlen şöyle buyururlar:

"Hacca gidip gelmeye gücü yetenlere, Allah için Kâ'be'yi ziyâret etmek farzdır. Bir kimse küfreder, haccı terkederse, şüphesiz Allâh-u Teâlâ âlemlerden (her şeyden) müstağnîdir."

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadîs-i şeriflerinde; "Ey insanlar! Allah, haccı üzerinize farz kıldı, öyle ise hacediniz."¹ buyurmuşlardır.

Bu büyük sevaplı ibâdeti, erkâmı ile yerine getiren kimseyi de Efendimiz Hazretleri şu şekilde müjdelemektedir: "Allah (rızası) için haceden kimse, fena lâkırdı söylemez ve günahlardan sakınırsa, anasından doğduğu gün gibi (günahlarından temizlenmiş olarak) döner."²

Kitap ve Sünnetle farziyeti bildirilmiş olan bu ibâdetin, kimlere farz olduğunu, eda ve sıhhatinin şartlarını ve çeşitlerini, fıkıh kitaplarımızda beyan edildiği üzere açıklayalım; böylece bu konuyu daha iyi anlamış ve bu farızayı yerine getirecek müslümanlar da, nasıl hareket edeceklerini öğrenmiş olurlar.

Bir kimseye haccın farz olabilmesi için 8 şart vardır:

- 1) Müslüman olmak,
- 2) Bâliğ olmak (erginlik çağına gelmiş olmak),
- 3) Akıllı olmak,
- 4) Hür olmak,
- 5) Haccın farziyetine vâkıf olmak,
- 6) Hac farızasını zahmetsiz olarak yerine getirebilmek,
- 7) Gidip gelinceye kadar kendisi ve âilesinin iâşesini (Yiyip içecek ve diğer zarurî ihtiyaçlarını) temin etmiş olmak,
- 8) Nakil vasıtasını edinmiş bulunmak.

(1) et-Tâc, el-Cami'ü'l-usul c. 2, s. 125.

(2) Riyazü's-Salihin. c. 2. Hac babı.

Bir müslümana haccın edası farz olmak için beş şart gereklidir:

- 1) Sıhhatte olmak,
- 2) Haccın edası, hissî mânilerden hâli bulunmak (Hapislik, zorla bir yerde tutulmuş olmak gibi engellerden),
- 3) Yolda emniyetin bulunması,
- 4) Kadınlar için yanlarında mahremleri olan bir erkeğin bulunması (Eşi veya amcası, dayısı, kardeşi, oğlu gibi nikâhı kendisine ebediyyen haram olan kimseler),
- 5) Boşanmış bir hanım ise iddet denilen bekleme müddetini bitirmiş olması gerekir.

Haccın sıhhatının şartları:

- 1) İslâm olmak, haccın farzıyetinde olduğu gibi sıhhatında da müslüman olmak şarttır.
- 2) Mekân-ı Mahsus'ta bulunmak (Arafat ile Kâ'be-i Muazzama). Arafat'taki vakfe ve ziyaret tavafı olmadıkça hac sahih olmaz.
- 3) Vakt-i Mahsus (Bu da Arafat'taki vakfe zamanıdır).
- 4) Hac niyeti ile ihram.

Bütün bu şartları kendinde bulunduran bir müslüman, hac ibâdetini üç çeşitten biri ile yerine getirmekte serbesttir. Şimdi haccın çeşitlerini teker teker izah edelim.

Haccın çeşitleri şunlardır:

- 1) İfrad Haccı,
- 2) Temettü' Haccı,
- 3) Kıran Haccı.

İfrad Haccı:

Hac farızasını bu şekilde eda etmek isteyen bir hacı namzedi, mikatta (Mekke-i Mükerrreme'ye gidenlerin ihramsız olarak geçmeleri yasak olan mevki) ihrama girince iki rekât nafîle namaz kılar. Namazdan sonra şöyle niyet eder: "Ya Rabbi! Ben haccetmek istiyorum, onu bana kolaylaştır ve haccımı kabul buyur." Bu şekilde niyetlenen kimse ihramın gerektirdiği bütün yasaklara riayet eder. İhramın yasakları şunlardır:

- 1) İhrama giren kimseler ailelerine yaklaşmazlar,
- 2) Saç ve sakal tıraşı olmazlar,
- 3) Vücutlarının herhangi bir yerinden hiçbir kıl koparmazlar,
- 4) Yıkanırken baş ve vücutlarını, kıl dökülecek şekilde ovalamazlar,
- 5) Tırnaklarını kesmezler,
- 6) Koku sürünmez ve kokulu sabun kullanmazlar,
- 7) Dikişli yahut dikişli gibi yapıştırılmış elbise ve topukları kapatan ayakkabı, çorap giymezler,
- 8) Başlarını örtmezler,
- 9) Harem (Mekke) hudutları içerisinde bulunan yaş otları ve ağaçları koparıp kesmezler, hayvanları avlamazlar.

Şunu belirtelim ki; yatarken battaniye veya paltonun ayaklar dışarında kalmak suretiyle üste örtülmesinde bir mahzur olmadığı gibi, ihramlı kimse- nin yüzünü, vücudunu ve elbisesini yıkamasında, yüzük takmasında, ihramın düşmemesi için kemerle tutturmasında, gözlük kullanmasında, para çantasını boynuna asmasında veya para kemerini beline bağlamasında, bina, çadır ve semsiye altında başına değmemesi şartıyla gölgelenmesinde de bir sakınca yoktur.

Böylece hareket eden hacı adayı Mekke-i Mükerrerme'ye eriştiğinde müm- künse guslederek, değilse abdest tazeleyerek Kâbe-i Muazzama'yı çevreleyen Mescid-i Haram'a selâm kapısından girer. Mikatta telbiyeye başlamış olan hacı adayı Beyt-i Muazzama'yı görünce telbiyeyi keserek dua ile tekbir ve tehlile başlar. Telbiye şöyle yapılır: "Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk. Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk. İnnel-hamde ve'n-ni'mete lek, ve'l-mülke lâ şerike lek." Tekbir ve tehlil ise malûmunuzdur. Bunları okuyarak tavaf yerine kadar gelir. Orada imkân varsa Hacer-i Esved'i öperek, imkân yoksa istilâm ederek yani uzaktan selâmlayarak ve Hacer-i Esved'i soluna alarak tavafa başlar. Kâbe'nin etrafında bir defa dönmeye bir şavt denir. Tavaf yedi şavttır. İlk üç şavtta kollar hafifçe kabartılarak ve omuzlar silkilerek biraz sür'atli yürünür ki buna Remel denir. Bu sırada omuzunda bulunan ihramın iki ucunu sağ koltuğu altına alarak sağ omuzunu açıkta bırakır. Buna da Izdibâ denir. Bundan sonraki dört şavt normal yürüyüşle yapılır. Her şavtta gerekli dualar okunarak tavaf tamamlanınca mültezemde (Kâbe'nin kapısı ile Hacer-i Esved arasının karşısı) dua edilir. Sonra imkân varsa Makam-ı İbrahim'de, değilse Mescid-i Haram'ın herhangi bir yerinde iki rekât namaz kılınır ve dua bittikten sonra Zemzem Kuyusunun bulunduğu yere girilerek Zemzemden içilir ve dua edilir. Bundan sonra Safa ile Merve tepeleri arasında sa'yetmek için Safa Tepesine çıkılır. Safa'dan Merve'ye gidiş bir şavt, Merve'den Safa'ya geliş de bir şavttır. Sa'y, Safa Tepesinden Merve Tepesine dört, Merve Tepesinden Safa Tepesine üç gidiş ve dönüşdür ki hepsi yedi şavttır. Sa'y edilirken erkekler yeşil ışıkla işaretlenmiş bulunan iki direk arasını (Hervele) yani biraz sür'atli bir yürüyüşle geçip sonra yine âdet üzere yürürler.

Sa'y bitince Hacc-ı İfrad'a niyetli kimse ihramdan çıkmaz ve saçlarını kesmez. Mekke-i Mükerrerme'de kalarak tavaf ve ibâdetlerle Arafat'a çıkış gününü bekler. Hariçten gidenler için tavaf nafîle ibâdetten daha faziletli olduğundan, mümkün olduğu kadar çok tavaf yapmak iyi olur.

Zilhicce'nin 8 inci günü, ki buna Termiye Günü denir, bugün Arafat'a çıkış günüdür. Arafat'a gidilerek çadırlara yerleşilir. Arefe günü Arafat'ta geçirilir. Orada öğle namazını Mescid-i Nemire'de imam ile kılanlar öğle ve ikinci namazlarını birleştirerek kılarlar. Çadırlarında kalanlar ise dilerlerse birleştirirler, dilerlerse her namazı kendi vaktinde kılarlar. Arefe günü vakfeden sonra güneş batınca Müzdelife'ye hareket edilir. Müzdelife'ye gelince ister cemaat olsun, ister fert olsun akşam ve yatsı namazları bir arada birleştirilerek kılınır. O gece Müzdelife'de geçirilir. Bu arada 70 tane, nohuttan az büyük, temiz taş toplanır. Bir mendile veya temiz beze sarılarak kaldırılır. İhtiyaten birkaç tane fazla taş toplamak yerinde bir hareket olur. Şafak sökünce, sabah namazı Müzdelife'de kılınp Mina'ya hareket edilir.

Mina'ya gelip çadırlara yerleşildikten sonra istirahat etmek isteyen biraz dinlenir, öğleden evvel yanındaki taşlardan yedi tane alarak Akabe Cemresine (Büyük Şeytanı) taşlamaya gider. Orada sağ elinin baş ve şahadet parmağıyla taşı tutarak ve tekbir getirerek teker teker belirli bulunan yere atar.

Taş atışı bitince Hacc-ı İfrad yapan kimse için kurban kesmek vacip olmadığından saçını kestirir, ihramdan çıkar, mümkünse o gün, değilse en geç Bayramın üçüncü günü olmak üzere Mekke-i Mükerrerme'ye gelir, farz olan ziyaret tavafını yapar ve sa'yeder. Bu ziyaret Bayramın 1 inci ve 2 nci günü yapılırsa tekrar Mina'ya dönülür. Çünkü Mina'da Bayramın ikinci ve üçüncü günleri her üç cemreye (üç şeytana) yedi taş atmak lâzımdır ki her gün 21 taş olmak üzere iki günde 42 taş atılır. Şayet Bayramın dördüncü günü de Mina'da kalınacak olursa, yine her şeytana 7 taş atılır.

Bayramın üçüncü günü yani son taşlamadan sonra Mekke-i Mükerrerme'ye gelen hacı veda tavafını yaparak hac farizasını tamamlamış olur.

Temettü' Haccı

Hac farizasını Mutemetti olarak yapmak isteyen bir hacı namzedi, umre ile hac arasını ayırıp, ihramsız geçirmek istemektedir. Bunun için ihrama girip iki rekât sünnet namazını kıldıktan sonra hacı namzedi Mikatta şöyle niyet eder: **"Ya Rabbi! Ben Umre yapmak istiyorum. Umremi kolaylaştır, onu benden kabul buyur."** Bu niyetten sonra telbiyeye başlar ve ihramın yasaklarına uyar. Mekke-i Mükerrerme'ye girince yukarıda anlatılan şekilde tavaf ve sa'yini tamamlar. Saçının dörtte birini kısaltmak suretiyle tıraş olur ve ihramdan çıkar. Tabii kendisi için artık ihramın yasakları da bitmiş olur. Bu arada yine lüzumsuz işlerle uğraşmayıp tavaf ve ibadetle iştigal etmek lazımdır. Çünkü bu mukaddes beldede mümkün olduğu kadar ibadet ve zikre devam etmek faziletli bir harekettir.

Bu şekilde günlerini geçiren hacc-ı temettua niyetli namzet, Zilhiccenin 8 inci terviye günü Mekke halkı gibi tekrar hacca niyetle ihrama girer ve tabii ihramın yasakları da yeniden başlamış olur. Evvelce bildirildiği gibi Arafat'a gidip Müzdelife'ye ve oradan Mina'ya döner. Bildirilmiş olan şekilde hareket ederek, vecibeleri yerine getirir. Hacc-ı temettua niyet edene kurban kesmek vacip olduğundan Bayramın birinci günü Mina'ya gelip büyük şeytana taşları atınca, döner. Önce kurban keser, sonra icabeden şekilde saçını kestirip ihramdan çıkarak Mekke-i Mükerrerme'ye ihramsız olarak normal kıyafetiyle gelir ve farz olan ziyaret tavafını eda ederek sa'y yapar ve yeniden Mina'ya dönüp Bayramın üçüncü gününe kadar orada kalır. Üçüncü gün öğleden sonra Mekke-i Mükerrerme'ye döner, veda tavafını yaparak haccını tamamlamış olur.

Kıran Haccı

Hac farizasını karin olarak eda etmek isteyen kimse yukarıda anlatılan hususlara uyararak ihrama girer. Şunu belirtelim ki Hacc-ı Kıran yapana karin denir. İşte bu kimse umre ile haccı bir ihramda birleştirmekte olduğundan, mikattan itibaren bayramın birinci günü kurban kesinceye kadar ihramdan çıkamaz ve bu müddet içinde ihramın bütün yasaklarına riayet eder. Mikatta ihrama girip iki rekât namaz kılan bu kimse şöyle niyet eder: **"Ya Rabbi! Ben hac ve umre yapmak istiyorum. Hac ve umremi kolaylaştır ve onları benden kabul buyur."** Diğer vazifeleri yukarıda anlatmış olduğumuz şekilde yerine getirir. Hacc-ı Kıran'ın Hacc-ı Temettu'dan farkı sadece ihramın devamıdır. Bu şekilde hacceden kimseye de yine kurban kesmek vaciptir.

Hanım hacı namzetlerinin ihramı, elleri ve yüzleri açık kalmak suretiyle günlük elbiseleri yani normal giyimleridir. İhram sonunda hanımlar saçlarının uçlarından biraz kesmekle bu vacibi yerine getirmiş olurlar.

Hac farızası eda edilirken yasaklara uymayanlara gereken cezaları şöyle özetleyebiliriz:

- 1) Guslü icabettiren bir durumda, yıkanmadan farz tavafı yani ziyaret tavafını yapanlara bir deve yahut bir sığır kurban etmek gerekir.
- 2) İhramın yasaklarına riayet etmeyenlere koyun cinsinden bir kurban icabeder.
- 3) İhramın mekruhlarına uymayan kimse ise bir fitre miktarı ceza verir³.

Bu büyük ve sevabı bol ibadet eda edilirken insanlar kendi aralarında olsun oranın halkıyla olsun münasebetlerini güzellik içerisinde yapmaya gayret etmelidirler. Münakaşadan, münazaadan vazgeçip bol bol Cenab-ı Hakk'a dua edilmelidir.

Medine Ziyareti:

Bu ibadet eda edilirken müslümanlar Medine'ye gitmeyi ve Efendimiz'in mübarek kabirlerini ziyaret etmeyi güzel bir gelenek haline getirmişlerdir. Bu ziyaretin sevgili Peygamberimiz'i memnun edeceği hadis-i şeriflerle sabittir. Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: "Benim kabrimi ziyaret edenler, beni sağlığım-da ziyaret etmiş gibidirler" ve diğer bir hadislerinde de; "Mescidimde kırk vakit namaz kılana şefaetim vacip oldu." buyurmuşlardır.

Ne mutlu bu mübarek yolculuğu dinimize uygun bir şekilde geçirenlere. Cenab-ı Hak cümlemizi bu mutluluğa erdirdin, âmin.

(3) İbn-i Abidin, Mezahibü'l-Erbaa, Cevhere Neyyire ve diğer fıkıh kitapları hac babları esas alınarak hazırlanmıştır.